

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

SAAMELAISEN POPULAARIMUSIIKIN MATKA 40 VUODEN AJALTA

Raportti konsertin toteutuksesta

TEKIJÄ: Jouni Rasmussen

Koulutusala Kulttuuriala			
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma			
Työn tekijä Jouni Rasmussen			
Työn nimi Saamelaisen populaarimusiikin matka 40 vuoden ajalta			
Päiväys	25.5.2015	Sivumäärä/Liitteet	29/3 (sis.cd-äänitteen)
Ohjaaja Risto Toppola			
Toimeksiantaja Savonia-ammattikorkeakoulu, Musiikki ja tanssi			
Tiivistelmä			
<p>Tekijä toteutti opinnäytetyönsä produktiona, joka huipentui Kuopion musiikkikeskuksen jazzklubilla 13.5.2015 pidettyyn konserttiin. Produktion aiheena oli saamelainen populaarimusiikin matka 40 vuoden ajalta. Aiheen valinnan kautta tekijä halusi tutustua pohjoissaamenkieliseen populaarimusiikkiin sekä kertoa siitä sanoin ja sävelin konsertin yleisölle, ja tämän raportin kautta myös muille asiasta kiinnostuneille.</p> <p>Tekijä valitsi konserttiin kahdeksan musiikkikappaletta siten, että ne olivat tyyllillisesti erilaisia ja edustivat eri aikakausien musiikkia. Tekijä myös nuotinsi ja sovitti kappaleet eri soittimille sekä kokosi ja harjoitutti kuusihenkisen yhtyeen, jossa hän itse soitti rumpuja. Muut yhtyeen jäsenet olivat Annukka Hirvasvuopio-Laiti (laulu), Teuvo Honkanen (bassokitara), Sauli Lämsä (koskettimet), Arto Moisala (saksofoni) ja Seppo Niemelä (kitara). Pohjoisin jäsen oli Utsjoelta ja eteläisin Helsingistä, muut jäsenet olivat Kuopion seudulta.</p> <p>Tämän kirjallisen raportin tarkoituksena on antaa pohjatietoa saamelaisista ja saamelaismusiikista sekä kertoa Produktion harjoitusprosessista. Raportissa alkuosassa on lyhyt katsaus saamelaisista ja saamelaisesta musiikista. Sen jälkeen esitellään kappaleiden alkuperäiset esittäjät ja konsertin ohjelmisto. Lisäksi raportissa kerrotaan Produktion suunnittelusta, konsertin harjoitusprosessista, konserttijärjestelyistä ja konsertin toteutuksesta. Raporttia täydentää liitteenä oleva cd-muotoinen konserttitalenne.</p>			
Avainsanat saamelaiset, joiut, saamelainen populaarimusiikki, produktio, konsertti			

Field of Study Culture	
Degree Programme Degree Programme in Music	
Author Jouni Rasmussen	
Title of Thesis 40 years journey of Sami popular music	
Date 25.5.2015	Pages/Appendices 29/3 (incl.cd-record)
Supervisor Risto Toppola	
Client Organisation Savonia university of applied science, Music and dance	
<p>Abstract</p> <p>The author realized his thesis as a production which culminated with a concert held in the jazz club of the music centre of Kuopio on May 13th in 2015. The topic of the production was Sami popular music, and by choosing the topic in question, the author wished to become familiar with Northern Sami popular music and to tell about it with words and melodies to others interested in the subject.</p> <p>The author chose eight musical pieces for the concert with the criteria that the pieces should represent different styles and time periods. Also, the author notated and arranged the pieces for different instruments as well as assembled and rehearsed a group numbering six people; the author himself played the drums in the band. The other band members were Annukka Hirvasvuopio-Laiti (vocals), Teuvo Honkanen (bass guitar), Sauli Lämsä (keyboard), Arto Moisala (saxophone) and Seppo Niemelä (guitar). The northernmost member came from Utsjoki and the southernmost came from Helsinki. The rest came from the Kuopio region.</p> <p>The purpose of this written report is to provide background information on the Sami and Sami music as well as to discuss the rehearsal process of the production. The beginning of the report includes a short overview on the Sami and Sami music. After that, the original artists of the pieces and the programme of the concert are presented. Next, an explanation is given on planning the production and on the rehearsal process, arrangements and realization of the concert. The report is complemented by the enclosed concert recording made in a cd-format.</p>	
Keywords sami people, joik, sami popular music, production, concert	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	SAAMELAISISTA JA SAAMEN KIELESTÄ LYHYESTI.....	6
3	SAAMELAISESTA MUSIIKISTA.....	8
3.1	Perinteinen pohjoissaamelainen musiikki – joiku.....	8
3.2	Saamelainen populaarimusiikki.....	9
4	ALKUPERÄISTEN ESITTÄJIEN JA KAPPALEIDEN ESITTELYÄ.....	11
4.1	Nils Aslak Valkeapää – Áillohaš.....	11
4.2	Deatnogádde Nuorat – Tenonrannan nuoret.....	13
4.3	Máze nieiddat – Masin tytöt.....	14
4.4	Mari Boine.....	15
4.5	Angelit.....	17
4.6	Tiina Aikio.....	19
4.7	Vilddas.....	19
5	PRODUKTION SUUNNITTELU JA KÄYNNISTÄMINEN.....	21
6	KONSERTIN HARJOITUSPROSESSI.....	23
7	KONSERTIN TOTEUTUS.....	25
8	PÄÄTÄNTÄ.....	27
	LÄHTEET.....	29

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena oli järjestää musiikillisesti monipuolinen, etnomusiikkiin pohjautuva konsertti. Halusin tämän työn kautta tutustua pohjoissaamenkieliseen populaarimusiikkiin ja jakaa hankkimaani tietoa myös muille asiasta kiinnostuneille.

Olen itse taustaltani saamelais-suomalainen ja lapsuuskotini sijaitsee Inarin kunta-keskuksessa Ivalossa. Olen viettänyt paljon vapaa-aikaa Utsjoella äitini synnyinkodissa, jossa perheen kielenä on pohjoissaame. Mummoni, jota kutsuin saamenkielillä ähkku, oli saamelainen poronhoitaja kuten myös enoni ja moni muu sukulainen edelleen on. Näin voin sanoa, että kasvoin luonnollisessa monikulttuurisessa ympäristössä. Nämä tekijät vaikuttivat siihen, että halusin kertoa tässä työssäni sanoin ja sävelin saamelaisesta musiikista. Koska itse olen soittaja enkä laulaja, halusin esittää sellaista saamelaista musiikkia, jossa on säestys mukana ja niinpä päädyin populaarimusiikkiin.

Opinnäytetyötäni varten kokosin ja harjoitutin kuusihenkisen yhtyeen. Konsertti pidettiin Kuopion musiikkikeskuksen jazz-klubilla 13.5.2015. Soitin itse rumpuja kaikissa kappaleissa. Lisäksi orkesterin jäseniin kuuluivat seuraavat muusikot: Laulusolisti Annukka Hirvasvuopio-Laiti, pianisti-kosketinsoittaja Sauli Lämsä, saksofonisti Arto Moisala, basisti Teuvo Honkanen ja kitaristi Seppo Niemelä.

Työstin kappaleita yksin ja yhtyeen jäsenten kanssa, harjoittelin yhtyeen kanssa ja järjestin konsertin. Vastuulleni kuuluivat myös tilavarauksen hoitaminen, mainosjulisteiden ja käsiohjelman tekeminen sekä kaikki muut konserttiin liittyvät käytännön järjestelyt. Taiteellista ohjausta sain Annukka Hirvasvuopio-Laitilta. Raportin tekemiseen ja konsertin järjestelyihin liittyvissä kysymyksissä minua ohjasi opinnäytetyöni ohjaaja Risto Toppola.

2 SAAMELAISISTA JA SAAMEN KIELESTÄ LYHYESTI

Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa. Alkuperäiskansoiksi lasketaan kansat, joiden esivanhemmat ovat asuttaneet aluetta sen valloituksen tai asuttamisen aikana tai jo ennen nykyisten valtionrajojen muodostumista. Lisäksi kansalla tulee olla omaperäisiä sosiaalisia, taloudellisia, kulttuurisia ja poliittisia instituutioita ja sen tulee itse pitää itseään alkuperäiskansana. (Saamelaiskäräjät.)

Saamelaisten asuttama alue ulottuu Keski-Norjasta ja -Ruotsista Suomen pohjoisosan yli Kuolan niemimaalle. Saamelaisalue jakautuu siis Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän valtion alueille. Kaikkiaan saamelaisia arvioidaan olevan eri maissa yhteensä yli 75 000. Eniten saamelaisia on Norjassa, jossa heitä on noin 45 000. Ruotsissa saamelaisia on noin 20 000 ja Venäjällä noin 2 000. Vuonna 2007 Suomessa asuvien saamelaisten lukumäärä oli noin 8 700 ja heistä yli 60 prosenttia asuu kotiseutualueensa ulkopuolella. Suomessa saamelaiset jakautuvat kolmeen eri ryhmään: tunturisaamelaisiin, inarinsaamelaisiin ja koltansaamelaisiin. (Länsman 2013.)

Suomessa saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue. Vuodesta 1992 alkaen saamen kielillä on ollut Suomessa virallinen asema saamelaisten kotiseutualueella, eli Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Sodankylän pohjoisosissa. Tämä merkitsee sitä, että saamelaisten kotiseutualueella saamelaisilla on oikeus asioida äidinkiellään viranomaisissa. (Saamelaiskäräjät.)

Saamenkieli kuuluu suomalais-ugrilaisiin kieliin. Saamenkielessä tunnetaan yhdeksän eri saamenkieltä. Ne voidaan jakaa kahteen pääryhmään: länsi- ja itäsaameen. Suomessa puhutaan kolmea saamenkieltä: pohjois-, inarin- ja koltansaamea. Kaikilla kielillä on omat kirjakielensä ja ortografiansa. Suomessa eniten puhuttu saamen kieli on pohjoissaame, jota puhutaan laajalti myös Norjan ja Ruotsin saamelaisalueilla. (Saamelaiskäräjät.)

Utsjoki on ainoa saamelaisenemmistöinen kunta ja siellä puhutaan pohjoissaamea. Koltan- ja inarinsaamelaiset taas asuvat lähinnä Inarin kunnassa, joka on Suomen ainoa nelikielinen kunta: viralliset ilmoitukset annetaan aina suomeksi, inarinsuomeksi, koltansaameksi ja pohjoissaameksi. (Länsman 2013.)

Saamelaisten kotiseutualueen peruskoulussa ja lukiossa on saamenkielisellä oppilaalla oikeus saada saamenkielistä opetusta. Saamen kieltä voi opiskella peruskoulussa ja lukiossa äidinkielenä, vapaaehtoisena ja valinnaisena aineena. Saamenkielten opiskelu on mahdollistettu myös toisen asteen kouluissa sekä yliopistotasolla.

Oulun yliopiston Giellagas-instituutilla on valtakunnallinen erityistehtävä saamen kielen, kulttuurin ja tutkimuksen kehittäjänä. Lisäksi saamea voi opiskella Helsingin ja Lapin yliopistoissa. (Länsman 2013.)

Saamenkielistä kirjallisuutta on nykyisin kattavasti saatavilla, ja saamen kieliä kuulee ja näkee myös tiedotusvälineissä. Saamelaisradiossa on päivittäin ohjelmaa saamen kielellä omalla kanavallaan, saamenkieliset uutiset tulevat arkisin YLE TV 1:ssä ja kuukausittain julkaistaan pohjoissaamenkielistä lehteä. (Länsman 2013.)

3 SAAMELAISESTA MUSIIKISTA

3.1 Perinteinen pohjoissaamelainen musiikki – joiku

Pohjoissaamelaisen musiikin, joiun, on sanottu olevan eräs vanhimpia yhtäjaksoisesti säilyneitä musiikkikulttuureja Euroopassa. Joiku on laulettua vokaalimusiikkia, joka on säilynyt suullisena perinteenä tuhansia vuosia. Joikua esitetään tavallisesti yksin, mutta joikata voi myös yhdessä muiden kanssa. Pohjoissaamelaisen joiun tunnusomaisia piirteitä ovat omaleimainen äänenkäyttö sekä rikas rytmikka, improvisatorisuus, säestyksettömyys, joikutavujen käyttö sekä tämän musiikkiperinteen kiinteä suhde muuhun kulttuuriin. (Jouste 2006, 275, 281–284.) Edesmennyt suomensaa­ melainen joikaaja ja kirjailija, Nils Aslak Valkeapää kuvasi joiun ympyräksi, joka kier­ tää ilmassa, ilman alkua tai loppua, ja jonka magia lähtee sen jatkuvuudesta. (Jurva 2011.)

Laitisen (1981) mukaan pohjoissaamelaisessa joiussa on kaksi tärkeää musiikillista piirrettä, jotka tekevät siitä poikkeuksellisen ja hyvin omaperäisen ilmiön: Joiut ovat puhtaasti musiikillisesti maalailevia ja enimmäkseen pentatonisia. Musiikillinen maalailevuus on ehkä joiun ominaisuuksista mielenkiintoisin. Musiikillisen maalailevuuden vuoksi joiku on poikkeuksellisen syvälinen kommunikaation muoto, mutta tämän kommunikaation todellisen luonteen voi selvittää vain saamelainen saamelaisen musiikin tutkija. (Laitinen 1981, 181–183.)

Joiut ovat musiikillisia pienoismuotokuvia. Kohdettaan joikaaja voi kuvailla sanallisesti, melodisesti, rytmisesti, esityksellisesti sekä ilmein ja elein. Joikujen avulla tapahtuvan musiikillisen kommunikaation sisältö ja yhteisöllinen merkitys kasvavat yhteisön yhteisestä, vuosikymmenien ja vuosisatojen aikana syntyneestä elämys- ja kokemustaustasta. (Laitinen 1981, 183.)

Joiut kuvastavat saamelaisten läheistä ja kokonaisvaltaista suhdetta kaikkeen ympärillään olevaan ja joiulla on suuri merkitys tuon suhteen ilmaisijana ja syventäjänä. Joiun kohteena voi olla melkein mikä tahansa luontoon liittyvä: maisema tai sen osa, eläin, ihminen. Joikunsa ovat siten saaneet erilaiset luonnonpaikat, kuten tunturit, metsän eläimet, linnut ja kalat. Antoisin joiun kohde on kuitenkin ihminen itse, hyveineen ja puutteineen. (Laitinen 1981, 181–182.)

Joiun teksti ei useimmiten sisällä paljon kohdetta määritteleviä sanoja. Usein mainitaan pelkästään kohteen nimi ja muutama kohdetta kuvaava lyhyt lause. Launis onkin todennut, että ”sanat ovat joikaamisessa vaan sivuasias ja suurin huomio on nuotissa”. (Jouste 2000, 159.)

Joiun pentatoniikkaa voidaan kutsua nimellä pohjoissaamelainen duuripentatoniikka. Pentatonisuus pyrkii kuvaamaan joikujen musiikillista ajattelua. Se poikkeaa täydellisesti esimerkiksi suomalaisesta sävellajijatteluun (duuri-molli) perustuvasta musiikitajunnasta. Pentatonisuus tarkoittaa tässä yhteydessä puolisävel-asteetonta pentatoniikkaa: asteikko koostuu viidestä sävelestä, joiden välit ovat joko suuria sekunteja tai pieniä terssejä. Tämän asteikon jälkiä on havaittavissa koko saamelaisella alueella, mutta pohjoissaamelaisessa joiussa se on hallitseva piirre. (Laitinen 1981, 184.) Marko Jouste varoittaa kuitenkin liiasta takertumisesta pentatoniikan, duurin ja mollin kaltaisiin käsitteisiin silloin, kun on kyse joiusta. Jousteen mielestä joiku on vähän haluton sopeutumaan säntilliseen länsimaiseen ajatteluun. (Lehtola 2007, 272.)

Joiun takana oleva ajattelutapa tuo mieleen avaran tunturimaiseman tai elämäntavan, joka ei pyri luontoa taistellen alistamaan, vaan veljenä rakastamaan. Myös rytmi on joiun musiikillisen rakenteen olennainen osa. Suomalaisen kansanmusiikkitutkija Armas Launiksen mielestä rytmi on joiun kehittynein musiikillinen piirre: uutta joikua laatiessaan joiuntekijä pyrki nimenomaan keksimään tuntemistaan joiuista poikkeavan rytmirakenteen ja hyvän joikaajan paras tuntomerkki on rytmisesti jäntevä ja varma esitys. (Laitinen 1981, 185.)

Rytmi on myös joikuesityksen aikana vähiten muunteleva elementti. On myös todettu, että joiussa vallitsee tietynasteinen melodisen ja rytmisen liikkeen tasapaino: monimutkainen rytmirakenne ikään kuin sitoo melodian yksinkertaisemmaksi, kun sen sijaan yksinkertainen rytmirakenne suosii monimutkaisempaa melodista liikettä. Rytmistä vivahteikkua joikaaja joskus lisää sitomalla melodiasäveliä toisiinsa. (Laitinen 1981, 185.)

3.2 Saamelainen populaarimusiikki

Saamelaismusiikin kehitys on noudatellut samoja linjoja kuin muidenkin saamelaistaitteen alojen kehitys. Sen keskeinen piirre ja samalla ongelma on ollut ristiriita uusien vaikutteiden ja vanhan perinteen välillä: miten yhdistää joiun perinne ja uudet musiikinlajit? Nuoret ovat tottuneet länsimaiseen musiikkiin, sen sävelkulkuun ja instrumentteihin ja näin ollen joiku ei enää riitä heille. (Lehtola [s.a.]

Varsinainen saamelaisen musiikin muutos alkoi tapahtua 1970-luvulla siten, että joikuun otettiin mukaan säestys. Samaan aikaan saamelainen musiikki alkoi kuulua myös virallisiin ohjelmiin konsertteina ja samalla yleistyi joiun käyttö muiden musiikilajien mausteena. Saamelaismuusikot yhdistävät joikua jazziin, orkesterimusiikkiin, musikaaliin ja niin edelleen. (Hirvasvuopio-Laiti 2008, 78.)

Nykypäivän saamelaismusiikkia onkin kaikki saamelaismuusikoiden tuottama musiikki tyylilajiin katsomatta. Säestyksettömän joiun lisäksi löytyy monenlaista saamenkielistä laulelmaa, iskelmää, tanssimusiikkia, rock-musiikkia, pop- ja discomusiikkia, hengellisiä lauluja, lasten lauluja, maailmanmusiikkia, räppiä ja heavyä. (Hirvasvuopio-Laiti 2008, 78.)

4 ALKUPERÄISTEN ESITTÄJIEN JA KAPPALEIDEN ESITTELYÄ

Tässä luvussa esittelen lauluuyhtyeiden tai laulajien kappaleita heidän tuotannostaan aikajärjestyksessä siten, että määräävänä tekijä on ollut levyn julkistamisvuosi. Esitettävät kappaleet ovat vuosien 1973–2012 väliltä. Esittelyjärjestyksessä on kuitenkin yksi poikkeus: Halusin esitellä Nils Aslak Valkeapään ensimmäisenä, koska hänen myötä saamelainen populaarimusiikin aikakausi lähti nousuun.

1970-lukua edustavat Njuvččat nu juiget, Goarronmašiidnapolka ja Deanu Májjá. 1980-lukua edustavat Idja lea mannan ja Vilges suola-kappaleet. 1990-luvun musiikista olen poiminut mukaan Anár gilli-kappaleen. 2000-lukua edustavat Snárttal ja Silbabárut.

Esittäjistä Deatnogádde Nuorat, Máze nieiddat ja Mari Boine edustavat Norjan tunturisaamelaisia. Nils-Aslak Valkeapää, Angelit, Vilddas ja Tiina Aikio puolestaan ovat Suomen tunturisaamelaisia.

Kahteen kappaleeseen, Deanu Májjáán ja Anár gilliin, löytyi suomenkieliset sanat. Muiden kappaleiden sanat olen vapaamuotoisesti suomentanut siltä osin kuin se oli mielestäni mahdollista. Nämä suomennokset ovat kuitenkin vain suuntaa antavia ja joku toinen olisi todennäköisesti kääntänyt tekstin hieman toisin, koska saamenkieli on sanarikkaampi ja vivahteikkaampi kuin suomenkieli, joten tekstejä ei voi kääntää suoraan sana sanalta. Arvelen näiden käännösten kuitenkin auttavan kuulijaa pääsemään syvemmälle kappaleen ymmärtämisessä.

4.1 Nils Aslak Valkeapää – Áillohaš

Nils Aslak Valkeapää, Áillohaš, on myös saamelaisen populaarimusiikin uranuurtaja. Valkeapää julkaisi ensimmäisenä soitinsäestettyjä pohjoissaamelaisia joikuja sisältävän kokoelman ”Joikuja” Otavan kirjallisella äänilevyllä vuonna 1968 ja tämän myötä alkoi saamelaisen populaarimusiikin aikakausi. Osin tämän äänitteen ansiosta joiku koki uudestisyntymisen, se alkoi vapautua saamastaan leimasta syntyä ja nousta uuden saamelaisen identiteetin symboliksi. Samoihin aikoihin aloittanut Suomen saamelaisradio otti joikumusiikkia ohjelmistonsa. (Järvinen 2014.)

Nils-Aslak Valkeapään merkitys saamelaismusiikin kehitykseen ei jäänyt vain Joikuja-kokoelman antamaan alkusysäykseen. Hän julkaisi muiden joikaajien kanssa levyjä, joissa yhdisteltiin useita musiikkilajeja perinteiseen saamelaismusiikkiin. Vuonna 1974 ilmestyneellä äänitteessään Valkeapää yhdisteli useita musiikkilajeja, kuten

kantria, laulelmaa ja jazzia, perinteiseen saamelaiseen musiikkiin. Tämän levyn nimi on Vuoi, Biret-Máret, vuoi! - Voi Biret-Maaret voi! (Lehtola [s.a].)

Yhdessä Paroni Paakkunaisen kanssa Valkeapää on julkaissut pitkäsoittolevyt Sámi eadnan duoddariid – Saamen maan tunturit v. 1978, Davás ja geassái – Pohjoiseen ja kesään v. 1982 ja Sápmi, vuoi Sápmi! – Saame, voi Saame! v. 1982. Mainitun "trilogian" musiikkia sisältyy kokonaisuuteen Sápmi lottázan 1–2, Saamenmaa, lintuseni v. 1992. Tässä trilogiassa Valkeapää pyrki "saamelaisen sinfonian" suuntaan. (Lehtola [s.a].)

Kaikkein äärimmäisin teos on vuonna 1992 julkaistu, neljälle cd:lle jaettu Beaivi, áhcázan, jolla Valkeapää lausuu koko samannimisen runoteoksensa Kotilaisen hypnoottisten äänimaailmojen päälle. Myöhemmin Valkeapää on laajentanut ilmaisuaan koko sinfoniaorkesterin soittimistoon ja lopulta koko luontoon, kuten luonnonäänistä rakentuvassa radiofonisessa teoksessa Goase duwwe - Lintusinfonia. (Lehtola [s.a].)

Tähän konserttiin valitsin Njuvččat nu juiget –kappaleen Valkeapään vuonna 1974 ilmestyneeltä levyttä Vuoi Biret Máret vuoi!.

Njuvččat nu juiget – *Joutsenet joikaavat* (sanat ja säv. Nils Aslak Valkeapää)

Kaukaa niin kuuluu, joutsenten joiku, soittavat yöhön hiljaiseen. Vuomissa koivut urkuina soivat, syksy on tullut, viilenee. Jäätyneet joet, viimeiset nivat, avoinna vielä virtaavat. Jäätyvät pian, silloin joutsenet lähtevät lämpimään maailmaan. Oottavat siellä, maailman vedet, öljystä likaiset, saastuneet. Joutsenen tie, sinne kuit' vie, jälkeen joikukonsertin.

Tulilla istun, liekkiä katson. Yö niin pimeä, yksin oon. Mieli on orpo, ajatus kulkee, syksy on tullut mieleeni. Kansa niin pieni, kansa niin rakas, näetkö nivojen jäätyvän. Lähdetkö lämpimään maailmaan, elämään, tielle tuntemattomaan.

Kansa niin pieni, kansa niin rakas. Kauanko jaksat joikata. Kuinka kauan jaksat, ulkoisen paineen, näetkö kevään viel' saapuvan.

Halusin esittää tämän siksi, koska minua kiehtoi siinä oleva jazz-valssirytmii ja melodia on mielenkiintoinen. Ensin olin itse ajatellut, että saksofonistin soolo-osuus olisi ollut vain vähän pidempi kuin Valkeapään levytetty versio. Harjoituksissa kuitenkin todettiin bändin kanssa, että soitetaankin kappale kolmeen kertaan läpi ja keskimäiseen kierrokseen tulisi saksofonisoolo.

4.2 Deatnogádde Nuorat – Tenonrannan nuoret

Valkeapään innoittamana perinteistä joikua suosivien saamelastaiteilijoiden rinnalle alkoi syntymään joikua hyödyntäviä yhtyeitä, kuten norjansaamelainen Deatnogádde Nuorat. Tämän yhtyeen ohjelmistoon kuului perinteisiä joikuja, mutta mukana oli myös omaa laulelmatuotantoa sekä eurooppalaistyyppisiä laulelmia. Deatnogádde Nuorat toivat musiikkiinsa kitarat, basson, huilut ja congat ja yhtyettä kutsuttiin saamelaisalueella nuorisomusiikin valovoimaisimmaksi bändiksi 1970-luvulla. (Lehtola 2007, 306.)

Deatnogádde Nuorat ovat julkaisseet yhteensä kolme pitkäsoittolevyä. Ensimmäinen julkaistiin vuonna 1973 ja tämä esikoisäänite sai Finnmarkin alueen ensimmäisen hopealevyn ja lauluista kaksi – Boares muitu ja joikulaulu Deanu Májjá nousivat Norsktoppen-listalle vuonna 1974. (Lehtola 2007, 306.)

Toinen levy julkaistiin vuonna 1976 ja tällä levyllä oli omia joiku- ja laulusanoituksia enemmän. Kolmas levy on kokoomalevy, joka julkaistiin vuonna 2001. Deatnogádde Nuorat-yhtyeen sanoituksissa heijastuivat monet saamelaismusiikille keskeiset teemat kuten kotiseuturakkaus, lapsuuden muistot ja ekologinen huoli. Joukossa on myös balladinomaisia tunnelmalauluja. (Lehtola 2007, 306 – 307.)

Deanu májjá – Tenon Maija (trad.)

”Tumma Tenon Maija, go loola lailla loolan ... Kautokeinon kaunein, go loola laillan loolan ...

Monta jälkeen jätti, go loola lailla loolan ... Yksikään ei saanut, go loola lailla loolan ei häntä koskaan saanut, go loola laillan loolan... Kolmen kunnan launein, go loola laillan loolan

pois lähti, länteen kulki, go loola laillan loolan ... go loola laillan luu.”

Suomennos Arvo Ylitalo

Tämän kappaleen halusin ottaa ohjelmistoon siksi, koska se edustaa perinteistä saamelaista joikulaulua, ja tätä voi kutsua myös klassikkojoiuksi. Rytmä oli sikäli myös mielenkiintoinen, että se muistuttaa jollakin tavalla brasialaista baion-rytmiä. Siinä vaiheessa kun nuotinsin ja sovitin kappaleen, tein sen ihan alkuperäiseen muotoon. Bändiharjoituksissa kuitenkin muutimme kappaleen kulkua siten, että saksofonisti soittaa kappaleen alussa ilman bändiä rubato-tyylisesti intron. Rytmä on kuitenkin sama kuin levyllä, mutta se soitetaan eri tavalla.

4.3 Máze nieiddat – Masin tytöt

Varsin suosituksi nousi Saamenmaassa myös norjansaamelainen tyttökvartetti Máze nieiddat. 1970-luvulla instrumentaalijoiulla aloittaneet tytöt ryhtyivät joikujen lomassa vetämään valssia, Masin tangoa ja ompelukonepolkkaa. Pääosin uutta materiaalia työstänyt viisikko lauloi ja joikasi kaksi pitkäsoittolevyä vuosina 1978 ja 1979. Heitä täydensi miesinstrumentalistien sekstetti, joka soitti banjoa, kitaroita, rumpuja, bassoa, huilua ja haitaria. (Lehtola 2007, 308.) Masin tyttöjen esittämät kappaleet olivat muutaman vuoden ajan soitetuimpien saamenkielisten kappaleiden listalla.

Máze nieiddat ovat esiintyneet kertaalleen 30 vuoden tauon jälkeen vuonna 2009 Sami University Collegen 20-vuotisjuhlassa Kautokeinossa. Tässä tilaisuudessa he esittivät mm. Goarronmašiidna polkan, joka oli 1970-luvun lopulla yksi suurimpia sen aikakauden hittejä saamelaismusiikin alueella. Myös minä olin valinnut tämän kappaleen esitettäväksi konsertissani.

Goarronmašiidna Polka – Ompelukonepolkka (san. Čoardán Máned, säv. P.K. Låberg)

*Ompelukoneen, sulhoni antoi. Ompele, ompele ompele nyt.
Sanoi vielä mulle, ompele hälle. Ompele, ompele kenkiä.*

*Kankaan vielä osti, minulle toi. Sanoi ota nämä, ompele puku myös.
Itselle ja hälle, ompelin puvut, jotta me kauniina puvuissa.*

*Ompelukoneen, sulhoni antoi. Ompele, ompele, ompele nyt.
Sanoi vielä mulle, ompele hälle. Ompele, ompele kenkiä.*

*Kankaan vielä osti, minulle toi. Sanoi ota nämä, ompele puku myös.
Itselle ja hälle, ompelin puvut. Jotta me kauniina puvuissa.*

*Tänään minä kerron, teille. ompelen, ompelen, ompelen ompelen.
Tämän koneen myötä minä, löysin oman maailman.*

*Tänään minä kerron, teille. ompelen, ompelen, ompelen ompelen.
Tämän koneen myötä minä, löysin oman maailman.*

*Nyt me hienoissa puvuissa. liehuvahelmainen morsian, koristeellinen on sulho.
Saamelaiseksi olen syntynyt, nyt tiedän, minne kuulumme.*

*Nyt me hienoissa puvuissa. liehuvahelmainen morsian, koristeellinen on sulho.
Saamelaiseksi olen syntynyt, nyt tiedän, minne kuulumme.*

*Ompelukoneen, sulhoni antoi. Ompele, ompele ompele nyt.
Sanoi vielä mulle, ompele hälle, ompele, ompele kenkiä.*

*Kankaan vielä osti, minulle toi. sanoi ota nämä, ompele puku myös.
Itselle ja hälle, ompelin puvut. Jotta me kauniina puvuissa.
Itselle ja hälle, ompelin puvut. Jotta me kauniina puvuissa.*

Tämän kappalevalinnan syynä oli se, että halusin ottaa konserttiin mukaan myös rytmiltään reippaamman ja iloisen oloisen kappaleen. Kappale esitettiin ihan samassa muodossa kuin alkuperäinen versiokin on.

4.4 Mari Boine

Mari Boine yhdistää musiikissaan vahvalla ja ainutlaatuisella tavalla jazzia, folkia, bluesia, maailmanmusiikkia sekä joikua. Mari Boine on tehnyt musiikkia myös afrikkalaisten ja latinalaisamerikkalaisten muusikoiden kanssa. (Järvinen 2014.)

Lauluillaan Boine ottaa kantaa sekä politiikkaan että yhteiskunnan ilmiöihin, ja hän käsittelee lauluissaan monia saamelaisten tärkeiksi kokemia asioita. Boinen musiikki on pohjimmiltaan hengellistä, mutta ei kristillistä. Jumala näyttäytyy luonnossa, kaikessa siinä, mikä kannattelee pohjoisen kansan elämään. Jumalan tilalla on Maaäiti, elämän lähde. Siitä syntyy myös se luonteva ekologinen ajattelutapa, joka pitkälti sävyttää Boinen musiikillista filosofiaa. (Lehtola 2007, 324–325.)

Mari Boinen debyyttialbumi *Jaskatvuoda manŋá - Hiljaisuuden jälkeen* ilmestyi vuonna 1985. Tämä levy koostuu länsimaisista musiikkiaineiksista ja oli kielellisesti kaksijakoinen, levyllä oli lauluja sekä norjaksi että saameksi. Boinen klassikkolevyksi ja kansainväliseksi läpimurroksi muodostui kuitenkin hänen seuraava levynsä, vuoden 1989 *Gula Gula - Kuule, kuule*, jonka soundi on enemmän ”etnomusiikillinen”. Sen jälkeen ovat ilmestyneet mm. levyt *Goaskinviellja – Kotkaveli* v. 1993 ja *Leahkastin – Avaus* v. 1994. Tähän mennessä Mari Boinelta on ilmestynyt yhteensä yhdeksän levyä. (Lehtola 2007, 322–325.)

Mari Boine on pujahtanut yhdeksi esittäjäksi myös saamenkieliseen lastenlaulukokoelmaan *Ima ipmašat* v. 2007. Uusin albumi on vuodelta 2009 *Cuovgga áirras - Valon lähettiläs*. Vuonna 2012 Boinelle myönnettiin Norjan valtion 11-vuotinen taiteilijastipendi, jonka turvin hän työstää mm. uutta levyään ja nauttii ajastaan kotiseudullaan Pohjois-Norjassa. (Järvinen 2014.)

Olen valinnut tähän konserttiin 1980-lukua edustamaan kaksi Mari Boinen esittämää kappaletta. *Idja lea mannan* on poimittu *Jaskatvuoda manna*-levyltä vuodelta 1985. *Vilges suola* on vuorostaan *Gula gula*-levyltä ja se edustaa vuoden 1989 musiikkia.

Idja lea mannan – Yö on mennyt (san. ja säv. Mari Boine)

Sinä tulet luokseni, silmissäsi ilo, tartut käteeni, sanot: Tule siskoni mukaan – yö on mennyt. Katso aamunvalo taas koittaa. Eilisen niin pelottavan, on päivä karkottanut pois. Nyt älä pelkää, me emme tapaa sitä enää. Tule, haemme heidät kotiin.

Me kävelimme kauan, ketään ei näkynyt. Sinä pidit minua tiukasti kädestä kiinni. Me väistimme sulat, kuopat ja hetteet, päivällä ne oli helppo huomata. Viimein näimme heidät, jotka pimeys oli karkottanut. Mutta älä sinä pelkää, me tapaamme heidät, tule haemme heidät kotiin.

Me häädamme pelon – ei koskaan, koskaan se enää meitä voi hajottaa. Me olemme yhdessä taas – ei pimeys voi enää meitä pelottaa. Me häädamme pelon – ei koskaan, koskaan se enää meitä voi hajottaa. Nyt tie niin tuttu – me perimme osaamme pimeydessä myös.

Sinä tulet luokseni, silmissäsi ilo, tartut käteeni ja sanot: Tule siskoni mukaan – yö on mennyt. Katso aamunvalo taas koittaa. Eilisen niin pelottavan, on päivä karkottanut pois. Nyt älä pelkää, me emme tapaa sitä enää. Tule, haemme heidät kotiin.

Me häädamme pelon – ei koskaan, koskaan se enää meitä voi hajottaa. Me olemme yhdessä taas – ei pimeys voi enää meitä pelottaa. Me häädamme pelon – ei koskaan, koskaan se enää meitä voi hajottaa. Nyt tie niin tuttu – me perimme osaamme pimeydessä myös.

Me häädamme pelon – ei koskaan, koskaan se enää meitä voi hajottaa. Me olemme yhdessä taas – ei pimeys voi enää meitä pelottaa. Me häädamme pelon – ei koskaan, koskaan se enää meitä voi hajottaa. Nyt tie niin tuttu – me perimme osaamme pimeydessä myös.

Tämä kappale on mielestäni rauhallinen, 12/8 triolirytmia edustava rock-balladi. Kappale lauletaan joissakin kohdissa ”korkealta ja kovaa”, joten se on laulajalle haasteellinen. Tähän kappaleeseen sain valmiit nuotit, ja minun tehtäväksi jäi ainoastaan sovittaa se omalle bändille. Tämä kappale esitettiin aika lailla alkuperäisessä muodossa.

Vilges suola – Valkoinen varas (sanat Mari Boine, säv. Bjorg Persen)

*Sinun voimassasi ei ole väriä, sinä olet valkoinen varas.
Mihin muinaisilla ihmisillä, sanot valkoinen varas.
Sinä et kysele, koska tiedät kaiken.
Me olemme eksoottisia, rosvoat itsellesi värin.*

*Sinun voimassasi ei ole väriä, sinä olet valkoinen varas.
Mihin muinaisilla ihmisillä, sanot valkoinen varas.
Sinä et kysele, koska tiedät kaiken.
Me olemme eksoottisia, rosvoat itsellesi värin.*

*Sinulla ei syki sydän, sinä olet valkoinen varas.
Sinun sanasi ovat katkeria, ja niin vilpilliset.*

*Sinun voimassasi ei ole väriä, sinun voimassasi ei ole väriä.
Sinun voimassasi ei ole väriä.
Olemme eksoottisia, niin eksoottisia, olemme eksoottisia.*

*Sinun voimassasi ei ole väriä, sinun voimassasi ei ole väriä.
Sinun voimassasi ei ole väriä.
Me olemme eksoottisia, niin eksoottisia. Olemme eksoottisia.*

*Ylimmäiseksi tunget itsesi, toisten päällä seisoskelet
Ylimielisyytesi lemuaa, sinun hienossa tuoksussa.
Ylimielisyytesi lemuaa, sinun hienossa tuoksussa.*

Myös tämän kappaleen sanat joikumusiikin tapaan hieman arvoitukselliset. Niinpä tässäkin kuulija voi musiikkiainesten tuomien mielikuvien avulla pohtia, mikä laulun sanoma on.

Kappaleen sovittamisessa jouduin tarkasti miettimään, että miten me tämän soitamme, koska alkuperäisesti tässä ei ole mitään sointukiertoa vaan kappaleen melodia pyörii pentatoniikan asteikon sävelillä. Mieleeni tuli jazz-kitaristi Pat Methenyn kappale *Bright sixe life*, josta keksin itselleni rummuilla soitettavan ”straight eights” eli suomeksi ”suorat kasiat”-rytmin. Tämän jälkeen nuotinsin bassokitaralle saman rytmin, joka on Vilddaksen levyversio samasta kappaleesta. Bänditreeneissä sitten keksimme idean, että soitetaan kosketinsoittimilla syntikka-efektiäänä kappaleen päälle. Tämän jälkeen mielestäni kappale on sellainen, kuin se oli itselläni visiona mielessä.

4.5 Angelit

Vuonna 1987 Mari Boine julkaisi joululauluja sisältävän kasetin yhdessä Angelin nuoret-nimisen yhtyeen kanssa. Vuonna 1989 nimi vaihtui kokoonpanon muuttumisen myötä Angelin tytöiksi ja vuonna 1997 yhtyeen nimi lyhennettiin muotoon Angelit. Ensimmäisen oman levyn Angelin tytöt tekivät vuonna 1992, sen nimi on *Dolla – Tuli*. Tällöin yhtyeessä olivat Tuuni ja Ursula Länsmanin sekä Ulla Pirttijärvi. Pirttijärvi lähti sittemmin luomaan omaa soolouraansa joikaajana ja saamelaismusiikin tekijänä. (Mattila 2012.)

Dolla-albumi sisältää tyttöjen omia sävellyksiä ja perinteisiä joikusävelmiä, jotka on sovitettu maailmanmusiikiksi. *Dolla*-levyllä musiikki on täysin akustista, muutamalla rummulla ja Tuunin kitaralla höystettyä svengaavaa, rytmiin sidottua joikulaulua. Esikoislevy *Dolla* on noussut yhdeksänneksi Euroopan maailman musiikkilistalla. (Järvinen 2014.)

Seuraavaksi ilmestyi vuonna 1993 *Giitu – Kiitos*. Tässä vaiheessa Ursula ja Tuuni Länsmanin lisäksi yhtyeeseen tuli kitaristi-laulaja Alfred Häkkinen, joka toi mukanaan rullaavimmat kitarat ja basson. Sittenkin levyjä on ilmestynyt useita. Angelit eivät piittäytyneet perinteisen saamelaismusiikin muotoihin, vaan yhdistivät joikua moderniin, sähköiseen sointiin. He tekivät yhteistyötä rockyhtye Waltarin kanssa ja keräsivät ympärilleen sähköisen yhtyeen. (Lehtola 2007, 326–327.)

Ánar gilli-kappale on Angelien vuonna 1999 ilmestyneeltä levyltä *Mánnu – Kuu*. Tämä kappale kuuluu myös joikulauluihin ja näin ollen sanoissa on joiuin symboliikkaa, jonka perimmäisen tarkoituksen tietää vain joikaaja itse.

Ánar gilli – Inarin kylä (sanat Ursula Länsman, säv. Tuuni Länsman & Kimmo Kajasto)

*”Kevätpäivä. Kevätmieli. Inarin kylä, porokisa.
Hopeahanki, keltainen keli, etelätuuli, suksi luistaa.*

*Lumi lentää, riennä riennä. Kilpaporoni, kiidä voittoon.
Kevätpäivä. Kevätmieli, Inarin kylä, porokisa.*

*Lumi lentää, riennä riennä. Kilpaporoni, kiidä voittoon.
Kevätpäivä. Kevätmieli, Inarin kylä, porokisa.”*

Suomennos Angelit

Tässä kappaleessa minua kiehtoi rytmi erityisen paljon. Rytmä oli osittain 6/8-afrokuubalaista rytmiä, jonka minä olen nuotintanut ja sovittanut. Tämä oli haasteellinen siksi, koska Angelit käyttävät konetaustoja ja minun piti pohtia sitä, miten minä saan tämän sovitettua bändille.

Ensin lähdin liikkeelle bassokitaran rytmistä ja kehittelemään siihen sitten jonkun sopivan idean. Sen jälkeen jouduin miettimään pitkään, että miten saisin kappaleen kuulostamaan hyvältä ja niinpä keksin kitaristille riffin. Sen jälkeen kuuntelin tekemääni sovituksista siten, että siinä oli melodia, bassokitara ja sähkökitara miditiedostona. Saksofonistille löytyi levyiltä selkeät samankaltaiset melodiat. Kun kuuntelin midimusiikkina kappaleen sovituksia, niin totesin, että nyt tämä on sellainen kuin minä haluan sen olevan. Bänditreeneissä soitettiin se läpi ja siihen ei tehty enää mitään muutoksia.

4.6 Tiina Aikio

Vuotsolainen Tiina Aikio aloitti uransa tanssiorkesterin solistina 1980-luvun alussa ja sittemmin hän on luonut soolouraa laulajana ja esiintyvänä taiteilijana. Aikio alkoi yhdistelemään runoja ja laulua monologiesityksiksi, joiden teemoina olivat lappilaisuus ja pohjoinen luonto. Kotikylä ja saamelaisuus ovatkin Aikion identiteetin tärkeitä osia. Tiina Aikio on myös koonnut vuotsolaista joikuperinnettä, hän on nuotintanut ja tallentanut 60 joikua joikaajilta saaduista selityksin. (Lehtola 2007, 334–335.)

Tiina Aikion ensimmäinen levy on Sápmi vaimmus - Lappi sydämessä vuodelta 1997. Tällä levyllä Aikio laulaa sekä saameksi että suomeksi. Lauluissa on jatshtavaa kai-puuta, bluesia ja myös 1950-luvun pop-soundeja. Lauluissa tehdään matkaa jängälle, token mukaan, laavulle, tunturiin. Siellä on poronaisen voima ja lohtu. Tiina Aikion toinen levy, Ale mana ilmestyi vuonna 2007. (Lehtola 2007, 334 -335.) Tältä levyltä esitämme kappaleen Snárttal – Haapana.

Snárttal – Haapana (sanat ja säv. Issát Sámmol Heatta)

Niityn lammessa, yksin elämässä. Kaukana olet maailma, autiolla järvellä. Näin Vesilinnut uiskentelevat, niitylammella.

Niitylammen pehmeät aallot, ovat lukemattomat. Tuulen vietävänä, luonnon jakamana. Näin vesilinnut uiskentelevat, niitylammella.

Kesälammen lämmössä, pesee höyheniään. Katso, miten kärsivällisesti, puolisolleen haastelee. Näin vesilinnut uiskentelevat, niitylammella. Näin vesilinnut uiskentelevat, niitylammella

Valitsin tämän kappaleen siksi, koska tämä muistuttaa rytmiltään iskelmämusiikkia ja näin ollen poikkeaa muista konsertissa esitettävistä kappaleista. Tähän kappaleeseen sain valmiit nuotit, johon lisäsin itse intron. Halusin tämän kautta tuoda esille sen, että myös saamelaismusiikki voi olla iskelmämusiikin tyyppistä eikä sen tarvitse aina olla etnotyylistä musiikkia.

4.7 Viddas

Viddas tarkoittaa villiä, raisua ja vallatonta. Viddas-yhtye perustettiin vuonna 1997. Silloin etnomusikologit Marko Jouste, Mikko Vanhasalo ja Annukka Hirvasvuopio-Laiti alkoivat yhdistämään saamelaista joikua turkkilais-arabialaisiin soundeihin ja ambient-taustoihin. (Viddas [s.a.]

Vilddas-yhtye on julkaissut kolme levyä. Tyyni, lähes unenomainen esikoislevy Vild-das syntyi vuonna 2000. Toisella levyllä vuonna 2003 ilmestyneellä levyllä Háliidan – Haluan Vilddas yhdistelee turkkilais-arabialaisen ud-luutun ja ney-huilun sointiele-menttejä saamelaiseen joikuun. (Lehtola 2007, 344 – 345.)

Vilddaksen kolmas levy, Silbabárut ilmestyi vuonna 2012. Tällä levyllä soittavat An-nukka Hirvasvuopio (laulu, Joiku), Marko Jouste (kielisoittimet), Mikko Vanhasalo (huilu, klarinetti, koskettimet), Pekko Käppi (jousikko, viulu), Anna Näkkäljärvi (klari-netti, koskettimet), Risto Blomster (basso) ja Ari Isotalo (perkussiot).

FM Annukka Hirvasvuopio-Laiti on saamelainen musiikinopettaja, muusikko ja saa-melaiseen perinne- ja populaarimusiikkiin perehtynyt etnomusikologi. Hän on tehnyt saamelaiskulttuuria, sen historiaa ja erityisesti musiikkia tunnetuksi luennoiden ja kir-joittaen. Annukka Hirvasvuopio-Laiti on pitkään työskennellyt saamelaismusiikin kou-lutuksen kehittämiseen liittyvissä tehtävissä. Tällä hetkellä hän työskentelee projekti-päällikkönä Saamelaismusiikin aikuiskoulutushankkeessa, joka järjestää ensi syksys-tä alkaen kaksi, vuoden kestäväää saamelaismusiikin koulutusta Utsjoella.

Konsertissa esitettäväksi kappaleeksi olin valinnut vuonna 2012 ilmestyneeltä levyltä tämän levyn nimikkokappaleen Silbabárut – Hopeiset aallot.

Silbabárut – Hopeiset aallot (sanat Marko Jouste, säv. Annukka Hirvasvuopio-Laiti)

Ihmiset kysyvät, mitä sinä huokaat, minne olet unohtunut. Maaliskuun hopeiset aal-lot. Rannat jäään huurteessa. Maaliskuun hopeiset aallot.

Rantakivet silenevät niin. Vesi silottaa - kyllä vielä kyllä. Sinulle joikaan - kyllä vielä kyllä. Meitä muistelen - kyllä vielä kyllä.

Silbabárut-kappaleessa on 5/8-rytmi. Myös tämän kappaleen nuotinsin ja sovitin itse. Kosketinsoittajan kanssa kehiteltiin sointukierrot ja bassosävelet kappaleen eri osiin siten, että ne eivät kuitenkaan vaikuta laulumelodiaan.

Mielestäni tässä kappaleessa tulevat hyvin esille ne joiun elementit, joita olen kuvan-nut luvussa 3.1. Niinpä myös tämän joiun tarinan voi kertoa vain kappaleen alkupe-räinen esittäjä itse.

5 PRODUKTION SUUNNITTELU JA KÄYNNISTÄMINEN

Opinnäytetyön aihe sai alkunsa siitä kun olen musiikkiopintojen aikana miettinyt, miten voisin syventää omaa saamelaismusiikin tuntemustani. Minun musiikkiopintoihini ei kuulunut etnomusiikkiin tutustuminen ja arvelin, että minun lisäkseni koulutuksessa on joukko muitakin opiskelijoita, jotka eivät ole laisinkaan tutustuneet etnomusiikkiin ja etenkin saamelaismusiikkiin.

Niinpä aloin tutustumaan aiheeseen ja syksyllä 2013 päädyin siihen tulokseen, että haluan syventyä nimenomaan saamelaiseen populaarimusiikkiin. Jouduin kuitenkin käymään itseni kanssa pitkän aikaa keskustelua siitä, että saanko riittävästi taustatietoa saamelaisesta populaarimusiikista, koska sitä ei ole juurikaan tutkittu. Toinen pohdinta koski sitä, että miten teen opinnäytetyön, teenkö pelkästään kirjallisen tutkimuksen, yhdistänpö siihen kenties äänitteen vai järjestänpö konsertin. Konsertin järjestämisessä mietin, mistä saan soittajat – pitääkö heidän olla saamelaisia ja ennen kaikkea saamelaisen laulusolistin saaminen askarrutti mieltä. Myös pohdin sitä, että mistä saisin taiteellisen ohjaajan itselleni.

Vaikka saamelaista populaarimusiikkia on tutkittu vähän, niin lauluja kyllä löytyi. Kun aloin hakemaan aktiivisesti esitettäviä kappaleita konserttia varten, totesin, että kappaleita on ainakin 500 ja jouduin pohtimaan rajausta tarkkaan: Rajaisinko jonkin alueen mukaan, kieliryhmän mukaan, ajanjakson mukaan vai miten, mistä löydän sen ”punaisen langan?” Aikaisemmin olin jo päättänyt sen, että haluan esittää konsertissani pohjoissaamenkielistä populaarimusiikkia oman etnisen taustani pohjalta. Lisäksi halusin rajata pois rap- ja metallimusiikin. Niinpä päädyin siihen, että pyrin löytämään pohjoissaamenkielistä, eri aikakausien musiikkia ja näin opinnäytetyön aiheeksi muodostui pohjoissaamenkielisen populaarimusiikin matka 40 vuoden ajalta.

Olen hankkinut tämän työni tueksi tietoa kirjallisuudesta ja erilaisista tutkijoiden kirjoittamista lehtiartikkeleista. Lisäksi olen kuunnellut kymmeniä saamelaismusiikkiäänitteitä ja etsinyt tietoa internetsivuilta. Minulla on ollut työni tukena myös oma saamelainen verkosto perheeni ja sukuni kautta ja olenkin käynyt lukuisia keskusteluja heidän kanssaan oman kulttuuriymmärryksen lisäämiseksi.

Konsertin kappalevalinnassa yritin olla tarkkana siten, että osaisin valita tyyllisesti erilaisia kappaleita eri aikakausilta. Valitsin konserttiin kahdeksan eri musiikkikappaleita siten, että ne on koottu eri aikakauden musiikista ja samalla ovat myös eri tyyliä rytmiltään. Konsertin pituus on 45 minuuttia ja pohdin kappalemäärää tämän todellisuuden pohjalta. Lisäksi pidin tärkeänä, että kappaleista kerrotaan yleisölle konsertin aikana ja siihenkin piti jättää aikaa.

Maaliskuussa pyysin konsertin taiteelliseksi ohjaajaksi etnomusikologi Marko Jousteen, joka toimii opettajana Oulun yliopistossa Giellagas-instituutissa. Hän lupautui tehtävään ja alun perin oli tarkoitus, että hän tulee soittamaan ud-luuttua konsertiini. Konserttipäivä ei kuitenkaan sopinut Markolle ja loppujen lopuksi ohjaus jäi muuttamaan sähköpostiviestittelyyn. Tarve Marko Jousteen taiteelliseen ohjaukseen väheni myös sen myötä kun sain konserttiin laulusolistiksi etnomusikologi Annukka Hirvasvuopio-Laitin. Näin ollen Annukka on luonnollisesti toiminut tässä opinnäytetyössä myös taiteellisena ohjaajana.

Soittopaikan valinnassa oli hieman haasteita. Opinnäytetyön ohjaajani oli antanut minulle muutaman tutkintolautakunnalle sopivan päivämäärän ja niiden pohjalta lähdin hakemaan kaikille yhtyeen jäsenille sopivaa päivää. Ennen kaikkea laulusolistin ja kosketinsoittajan kanssa piti konserttipäivä valita siten, että meille jää yksi yhteinen harjoituspäivä ennen konserttia.

Aluksi suunnittelin konserttipaikaksi ravintola Pannuhuonetta, mutta se oli varattu. Seuraavaksi lähdin kyselemään musiikkikeskuksen jazzklubia ja sain sen varattua ajalle 13.5.2015 klo 15–19. Olisin halunnut pitää konsertin illalla hieman myöhemmin, mutta samana päivänä klo 19 konserttisalissa alkoi konsertti, joten en voinut myöhentää oman konserttini ajankohtaa.

Konserttipaikan ja päivämäärän varmistumisen jälkeen informoin soittajia ja laulajaa sekä opinnäytetyön ohjaajaa asiasta ja aloin suunnittelemaan konserttijulistetta ja käsiohjelmaa. Niiden tekeminen olikin mukavaa ja kohtalaisen helppoa, joten suunnittelin ne yksin. Halusin julisteeseen ja käsiohjelmaan saamelasteeman ja niinpä laitoin molempiin saman kuvan, jossa oli tunturi ja saamen lippu. Saamen lipun asettelin siten, että se näyttää kuvassa sellaiselta kuin aurinko nousisi tunturin takaa. Mainosten ja käsiohjelman painatuksen tilasin Kuopion liikekirjapaino Oy:ltä. Konserttijuliste ja käsiohjelma ovat tämän raportin liitteenä. (liitteet 1 ja 2).

Opinnäytetyön prosessin aikana kävin ohjaajani Risto Toppolan kanssa sähköpostin välityksellä kirjeenvaihtoa opinnäytetyön kokonaisuuteen liittyvistä kysymyksistä ja hän auttoi minua parhaalla mahdollisella tavalla.

6 KONSERTIN HARJOITUSPROSESSI

Aloin aktiivisesti työstämään konserttia maaliskuussa 2015. Sitä ennen olin kuunnellut kahden vuoden aikana lukemattomia saamelaismusiikin äänitteitä, lukenut saamelaiskirjallisuutta ja tutkinut erilaisia artikkeleita ja internet-lähteitä.

Bändin kokoamisen aloitin maaliskuun alussa siten, että pyysin Sauli Lämsää kosketinsoittajaksi. Olen tuntenut Saulin konservatorion opiskelun ajoilta vuosina 2006–2009. Näiden vuosien aikana olemme tehneet yhdessä tanssimusiikkikeikkoja ja Sauli oli myös pianistina vuonna 2012 rumpujen soiton C-tutkinnossani. Konsertissani kosketinsoittaja oli tärkeä henkilö siksi, että useissa kappaleissa tarvittiin kosketinsoittimen monipuolista äänivalikoimaa.

Sen jälkeen otin yhteyttä saksofonisti Arto Moisalaan. Myös Arto on minulle tuttu konservatorion opiskelun ajoilta. Arton kanssa meillä on ollut ensimmäinen yhteinen projekti vuonna 2012 rumpujen soiton C-tutkinnossa. Sen lisäksi olemme soitelleet yhdessä useissa jameissa. Saksofonistilla oli tärkeä rooli konsertissani ja etenkin Vilges suola-kappaleessa kantavana ideana oli laulusolistin ja saksofonistin vuorottelu.

Seuraavaksi otin yhteyttä Annukka Hirvasvuopio-Laitiin ja kysyin häntä laulusolistiksi. Annukan olen tuntenut lapsesta alkaen ja hänen kanssaan olemme esiintyneet yhdessä vuosia sitten Inarissa jazz-leirillä. Laulajan tuli ehdottomasti olla saamenkielinen ja Annukka oli itse esittänyt paljon saamelaista musiikkia ja näin ollen tiesin hänet lahjakkaaksi laulajaksi.

Kitaristi Seppo Niemelä ja basisti Teuvo Honkanen ovat minulle tuttuja tanssimusiikkikeikkojen ajoilta tuttuja. Kitaristin rooli tuli esille erityisesti Snárrttal-kappaleessa, jossa välimelodia soitettiin kitaralla. Bassokitara on yhtyeissä tärkeä perussoitin, ja kaikkiin kappaleisiin sovitin bassolle omat rytmit.

Valitsin nämä soittajat siksi, koska tiesin heidät luotettaviksi kaikin tavoin. Ensiksikin he sitoutuvat konserttiin ja harjoittelevat hyvin. Lisäksi tiesin, että he osallistuvat aktiivisesti esitettävien kappaleiden sovitukselliseen yhteistyöhön, jotta konsertista saadaan musiikillisesti tasapainoinen. Kappaleiden valinnassa alkuvaiheessa pohdin erilaisia rajausvaihtoehtoja Marko Jousteen kanssa, mutta lopulliset kappaleiden valinnat tein yhdessä Annukka Hirvasvuopio-Laitin kanssa.

Minun ja Annukan yhteistyö toteutui niin, että minä esitin erilaisia vaihtoehtoja, joita sitten yhdessä pohdimme ja näin löysimme esitettävät kahdeksan kappaletta. Pidin tärkeänä sitä, että jokaiselta vuosikymmeneltä löytyy vähintään yksi kappale ohjelmistoon.

Nuotinsin kappaleet Sibelius-ohjelmalla, josta sain jokaiselle soittimelle omat stemmat. Kirjoitin nuottiin ainoastaan melodian, soinnut ja joitakin rytmejä, jotka halusin soittajien ottavan huomioon. Tämän jälkeen lähetin äänitteet alkuperäisistä kappaleiden versiosta ja nuotit orkesterin jäsenille, jotta he voivat tutustua ko. musiikkiin.

Aloitin raportin kirjoittamisen samalla kun työstin kappaleita, koska ajattelin raportin alkuosassa olevien tietojen auttavan soittajia pääsemään sisälle kappaleisiin, tästä syystä myös suomensin kappaleet. Ensimmäisissä harjoituksissa annoin raportin alkuosan yhtyeen jäsenille luettavaksi.

Varsinaiset harjoitukset aloitettiin huhtikuussa saksofonistin, kitaristin ja basistin kanssa. Koska Annukka asui Utsjoella ja Sauli Helsingissä, heidän ei ollut mahdollista osallistua yhteisiin harjoituksiin. Niinpä sovimme heidän kanssaan niin, että nauhoitamme harjoitukset ja lähetän näistä äänitteet heille internetin välityksellä.

Harjoittelimme Maaningalla Seppo Niemelän studiolla yhteensä neljä kertaa siten, että kolme kertaa olimme koolla saksofonistin, basistin ja kitaristin kanssa ja neljäs harjoituskerta oli konserttia edeltävänä päivänä, jolloin mukana olivat myös kosketinsoittaja ja laulusolisti. Näiden harjoitusten lisäksi jokainen orkesterin jäsen harjoitteli kappaleita omatoimisesti.

Viimeisissä harjoituksissa, jossa olimme koko joukolla koolla, yhtyeen jäsenet totesivat, että kappaleet kuulostavat tosi hyviltä. Harjoitusten aikana etenkin saksofonisti kiinnostui kovasti saamelaismusiikista ja tämä osaltaan vahvisti itsessäni sitä tunnetta, että olen valinnut muidenkin mielestä mielenkiintoisen aiheen. Ja päivää ennen konserttia harjoitusten jälkeen totesimme kaikki yhdessä, että näitä kappaleita ja kenties myös uusia kappaleita, olisi mukavaa esittää jossakin Saamenmaan tapahtumassa.

Konserttipäivänä tuli pieni yllätys kun Saamen radion toimittaja otti minuun yhteyttä ja kertoi, että hän aikoo tehdä YLEn saamen nettisivuille pienen uutisen ja kysyi lisätietoja konsertista. Tästä olin todella iloinen ja niinpä uutinen olikin samana päivänä YLEn saamen uutisten nettisivuilla.

7 KONSERTIN TOTEUTUS

Opinnäytetyökonsertti oli 13.5.2015 Kuopion musiikkikeskuksen jazzklubilla. Edeltävästi olin mainostanut konserttia julisteilla, joita olin laittanut musiikkikeskuksen ilmoitustaululle ja Kotkankallion tilojen seinälle. Lisäksi laitoin tapahtumakutsun sosiaalisen median kautta ja kutsuin kuulijoita myös henkilökohtaisesti. Konserttia varten tein myös käsiohjelman, joka jaettiin konserttitilan pöydille ennen konserttia.

Minulla on itselläni pakettiauto, jolla roudasimme yhtyeen jäsenten kanssa yhdessä soittimet konserttisaliin. En varannut erikseen miksaajaa, koska kitaristi pystyi toimimaan miksaajana konsertissa. Olin varannut jazzklubin käyttöni klo 15.00 alkaen ja meillä oli tarkoitus pitää bändin kanssa "soundcheck", ennen konserttia. Jouduimme tekemään sen kuitenkin hieman hätäisesti, koska kitaristi pääsi tulemaan paikalle vasta tuntia ennen konserttia.

Olin tehnyt itselleni muistiinpanot juontamista varten, koska halusin kertoa kaikista kappaleista jotakin enkä halunnut jättää asioita pelkästään oman muistini varaan. Nämä muistiinpanot helpottivat konsertin juontamista siten, että pystyin paremmin keskittymään soittamiseen. Konsertti sujui suunnitelman mukaisesti siihen nähden, että "soundcheck" oli hieman hätäinen. Myös omaan suoritukseeni olin muuten tyytyväinen, mutta joitakin kappaleita olisin voinut elävöittää rummuilla enemmän. Kaikkien kappaleiden sovitukset olivat mielestäni onnistuneet hyvin ja konsertissa ne kuulostivat sellaisilta kuin olin ne sovittaessani mielikuvissani ajatellut.

Konsertin tunnelma oli mukava ja välitön. Aluksi itseäni jännitti sekä soittaminen että konsertin juontaminen ja tunsin, että jännitys vaikutti soittoon ensimmäisessä kappaleessa. Seuraavan kappaleen aikana oloni oli jo huomattavasti vapautuneempi. Laulusolistin vahva kappaleiden tulkinta ja ammattitaitoinen esiintyminen toi rentoutta kaikkien soittajien soittamiseen.

En ollut varannut erillistä encore-kappaletta, mutta olimme sopineet yhtyeen jäsenten kanssa, että soitamme Njuvčat nu juiget-kappaleen encorena, mikäli yleisö niin haluaa ja näin teimmekin. Tämän kappaleen valinnan kautta halusin kunnioittaa saamelaisen populaarimusiikin uranuurtajaa, Nils Aslak Valkeapäättä. Konsertti sekä videoitiin että äänitettiin, ja tämän raportin liitteenä on konsertin cd-äänite, (liite 3).

Konserttiin tuli odotettua vähemmän väkeä. Tämä saattoi johtua varhaisesta konserttiajankohdasta. Samana iltana oli Kuopiossa myös toinen opinnäytetyökonsertti, ja tiesinkin, että osa opiskelukavereistani oli siellä ”kiinni”. Pieni yleisö ei kuitenkaan vaikuttanut fiilikseeni ja mielestäni konsertti onnistui hyvin siihen nähden, että koko yhtyneenä olimme harjoitelleet vain edellisenä päivänä.

Konsertin jälkeen oloni oli tosi helpottunut ja tunsin myös onnistumisen iloa ja yleisön aplodit lämmittivät mieltäni. Myös yhtyeen jäsenet olivat tyytyväisiä konsertin kokonaisuuteen. Konsertin jälkeen kävimme yhtyeen jäsenten kanssa viettämässä iltaa, jossa sitten kovasti suunnittelimme mahdollista uutta keikkaa, jonka toteutuminen jää nähtäväksi.

8 PÄÄTÄNTÄ

Opinnäytetyöni tavoitteena oli järjestää musiikillisesti monipuolinen, etnomusiikkiin pohjautuva konsertti. Halusin tämän työn kautta itse tutustua pohjoissaamenkieliseen populaarimusiikkiin ja jakaa hankkimaani tietoa myös muille asiasta kiinnostuneille.

Mielestäni onnistuin konsertin rakentamisessa hyvin, joskin koko yhtyeen kanssa olisi ollut tarpeellista harjoitella vielä toisenkin kerran. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista yhtyeen jäsenten pitkien etäisyyksien vuoksi. Kaikki yhtyeen jäsenet olivat ammatillaisia ja he olivat harjoitelleet omatoimisesti kappaleita, joten vähäiseen yhteiseen harjoitusmäärään nähden olin todella tyytyväinen kokonaisuuteen. Konsertin järjestäminen oli odotettua työläämpää ja välillä tuntui siltä, että ehdinkö tekemään kaikkia asioita riittävän huolellisesti. Kaiken kaikkiaan käytännön järjestelyt olisi kannattanut aloittaa aikaisemmin, koska niihin kului yllättävän paljon aikaa.

Oman aikansa vei raportin kirjoittaminen, koska päätin kirjoittaa sen mahdollisimman pitkälle konserttipäivään mennessä. Tämä johtui siitä, että siinä vaiheessa kun kyseilin soittajia yhtyeeseen, sain mm. tällaisen kommentin: ”Voin alkaa, jos vain osaan soittaa saameksi”. Tämä sanonta kuvaa hyvin sitä tietämystä, joka soittajilla oli saamelaismusiikista ennen harjoituksia. Niinpä ajattelin, että raportin alkuosa voisi toimia jonkinlaisena käsikirjana tai johdatus-osiona sekä soittajille että tutkintolautakunnalle saamelaisen musiikin ymmärtämisessä.

Kokonaisuudessaan produktion suunnittelu ja toteutus onnistuivat hyvin. Konserttikappaleiden valintaan ja omaan sovitustyöhöni olen tyytyväinen. Myös konserttipaikka oli hyvä, joskin käsiohjelman lukeminen konsertin aikana saattoi olla yleisölle haasteellista, koska jazzklubin valaistusta ei saanut säädettyä sopivalle voimakkuudelle. Niinpä jazzklubin yleisötila oli aika hämärä ja siniseltä pohjalta teksti näkyi huonosti. Vaikka yleisöä oli vähän, niin tunnelma oli välitön ja konsertin aikana yhteistyö yhtyeen jäsenten kanssa oli saumatonta.

Yhteenvetona voin todeta, että opin tämän projektin aikana todella paljon yhtyeenharjoitusten ohjaamisesta sekä konserttiin liittyvien käytännön asioiden hoitamisesta. Olen todella iloinen siitä, että päätin pitää konsertin äänitteen tekemisen sijasta, koska tämä harjoitusprosessi on antanut minulle paljon. Olen oppinut tämän projektin aikana myös paljon kirjoittamisesta, joka ei luontaisesti kuulu minun vahvuusalueisiini.

Toivonkin, että olen onnistunut saamaan tästä raportista helppolukuisen ja mielenkiintoisen siten, että lukija saa yhdessä cd-äänitteen kanssa jonkinlaisen käsityksen tämän produktion toteutuksesta ja saamelaisesta populaarimusiikista.

Tulevaisuuden suunnitelmissa minulla on tavoitteena jatkaa työskentelyä saamelaismusiikin parissa jollakin tasolla ja haluan myös itse soittaa saamelaismusiikkia. Toivon myös, että tulevaisuudessa opettajana voin antaa oppilaille pienen tietopaketin saamelaismusiikista.

Lopuksi haluan kiittää opinnäytetyössäni mukana olleita soittajia ja laulajaa sekä ohjaajiani onnistuneesta yhteistyöstä. Sain heiltä koko projektin ajan tukea ja ohjausta, jolla oli iso merkitys tämän työn onnistumisessa.

LÄHTEET

Hirvasvuopio-Laiti, A. 2008. Gárddi luhtte lávddi ala – Poroaidalta esiintymislavalle. Saamelaiset elementit tenonsaamelaisessa musiikissa kolmen sukupolven aikana. Etnomusikologian pro gradu-tutkimus. Tampereen yliopisto. Musiikintutkimuksen laitos.

Jouste, M. 2000. Etnomusikologian vuosikirja 12 (toim. Jarkko Niemi). Suomen etnomusikologinen seura. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi. (s. 157–185).

Jouste, M. 2006. Suomen saamelaisten musiikkiperinteet. Kirjassa Suomen musiikin historia – Kansanmusiikki. (toim. Asplund, A., Hoppu, P., Laitinen, H., Leisiö, T., Saha, H. & Westerholm, S. WSOY. Helsinki. (s. 275–284.)

Jurva, M-K. 2011. (Viitattu 20.2.2015). Saatavissa: <http://fifi.voima.fi/voima-artikkeli/2011/numero-2/joiku-jazz-ja-historia>.

Järvinen, M-R. 2014. (Viitattu 21.3.2015). Saatavissa: <http://senc.hum.helsinki.fi/wiki/Nykymusiikki>.

Laitinen, H. 1981. Teoksessa Kansanmusiikki, toim. Asplund, A. & Hako, M. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. (s.179–198.)

Lehtola, J. 2007. Laulujen Lappi – tarinoita haavemaasta. Kustannus-Puntsi. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Lehtola, V-P. [s.a]. Taide. Saamelainen nykymusiikki. (Viitattu 21.3.2015). Saatavissa: <http://www.galdu.org/web/index.php?sladja=25&vuolitsladja=11&vuolitvuolitsladja=6&giella1=spa>).

Länsman, O. Lyhyt johdatus saamen kieliiin ja saamelaiskulttuuriin. Luento valtakunnallisilla asuntola- ja vapaa-ajanohjaajien päivillä Inarissa 12–13.6.2013. (Viitattu 1.3.2015). Saatavissa: <http://www.asuntolaohjaajat.net/2013/luentomateriaalit>

Mattila, M. 2012. (Viitattu 21.3.2015). Saatavissa: <http://www.nrgm.fi/artikkelit/nuorgamista-njuorgganiin-sukelluksia-saamelaiseen-pop-musiikkiin/>

Saamelaiskäräjien www-sivu. (Viitattu 20.2.2015) Saatavissa: <http://www.samediggi.fi/nuorat/>

Vilddas. (Viitattu 20.2.2015). Saatavissa: <http://vilddas.net/lang-fin/historia.html>

Jouni Rasmussenin opinnäytetyön konsertti

Saamelaisen populaarimusiikin matka
40 vuoden ajalta

Annukka Hirvasvuopio-Laiti, laulu
Arto Moisala, saksofoni
Jouni Rasmussen, rummut
Sauli Lämsä, koskettimet
Seppo Niemelä, kitara
Teuvo Honkanen, basso

Musiikkikeskuksen Jazzklubilla ke 13.5.2015 klo 17.00
Vapaa pääsy !

“Dát eadnamat, geađgegietkamat
sugadan badjel duoddariid
biellu njoggeda, njuvččat juiget
juoiggadit, juoiggalaččat.

Nämä maat, kivikomsiot
keinun yli tunturien
kello nulkkaa,
joutsenet joikuvat
joutsenet joikaavaiset”

Nils-Aslak Valkeapää

Kiitoksia käynnistä!

Jouni Rasmussenin opinnäytetyön konsertti
Saamelaisen populaarimusiikin matka
40 vuoden ajalta

Musiikkikeskuksen Jazzklubilla
ke 13.5.2015 klo 17.00

Konsertissa esitettävä musiikki on koottu vuosilta
1974 – 2012 siten, että kultakin vuosikymmeneltä on
otettu yksi tai useampi laulu ohjelmistoon.

Njuvččat nu juiget, Deanu Májjá ja Goarronmášiidna
Polka edustavat 1970-lukua. Idja lea mannan ja Vilges
Suola ovat 1980-luvulta, Anár gilli on 1990-luvulta ja
Silbabarut ja Snárttal ovat 2000-luvulta.

Kaikki kappaleet esitetään pohjoissaamenkielellä.
Nämä kappaleet ovat tyyllilajiltaan erilaisia ja niissä
on kuultavissa joiun, jazzin, rockin sekä
iskelmämusiikin elementtejä.

Esiintyjät:

Annukka Hirvasvuopio – Laiti, laulu
Arto Moisala, saksofoni
Jouni Rasmussen, rummut
Sauli Lämsä, koskettimet
Seppo Niemelä, kitara
Teuvo Honkanen, basso

Konserttiohjelma:

1. Deanu Májjá
Tenonrannan nuoret 1973
2. Idja lea mannan
Mari Boine 1985
3. Njuvččat nu juiget
Nils-Aslak Valkeapää 1974
4. Goarronmášiidna Polka
Masin tytöt 1978
5. Silbabárut
Viddas 2012
6. Vilges suola
Mari Boine 1989
7. Snárttal
Tiina Aikio 2007
8. Anár gilli
Angelit 1999

SAVONIA